

УДК 581.526.425

ПЕНЬКОВСЬКА Л. В., СКЛЯР В. Г.**АНАЛІЗ ОНТОГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ, ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СТРУКТУРНО –
ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ПОПУЛЯЦІЙ У КОНКРЕТНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ
УМОВАХ**

Стале та довготривале існування популяцій у тих чи інших місцезростаннях значною мірою визначається їхньою онтогенетичною структурою, що відображує співвідношення у їхньому складі особин різних онтогенетичних станів. Ця структура є важливою інтегральною характеристикою, яка надає інформацію про особливості протікання індивідуального розвитку рослин та його успішність [1].

Інформативність вивчення онтогенетичної структури обумовлюється й тим, що вона відображає зміну поколінь у популяції та можливість її існування за постійної трансформації довкілля. Дослідження онтогенетичної структури насамперед передбачає виділення характерних ознак рослин різних онтогенетичних станів.

Тривалість окремих періодів індивідуального розвитку, характер і час переходу від одного стану до іншого є біологічною особливістю виду рослини та її адаптації до умов середовища у процесі еволюції. У великому життєвому циклі рослин зазвичай виділяють такі онтогенетичні стани [3, 5, 6]:

1. *Насіння* характеризується тривалим зберіганням, становить найдинамічніший резерв популяції.

2. *Сходи* мають зародкові корінці та сім'ядольні листки, живляться за рахунок запасних поживних речовин насіння і фотосинтезу сім'ядолей.

3. *Ювенільні рослини* переходять до самостійного живлення. Переважно у них вже відсутні сім'ядолі, але листки ще нетипові, менших розмірів та іншої форми, ніж у дорослих.

4. *Іматурні рослини* мають ознаки переходу від ювенільних до дорослих особин. У них спостерігається початок галузження пагонів, з'являються типові листки.

5. *Віргінільні рослини* характеризуються процесом формування типової життєвої форми рослин з відповідними типовими ознаками морфологічної структури підземних органів і надземної пагонової системи.

6. Генеративні особини характеризуються переходом до цвітіння і плодоношення. *Молоді генеративні рослини* завершують формування типових структур виду. У них з'являються генеративні органи (квітки та суцвіття), спостерігається перше цвітіння.

7. *Середньовікові генеративні рослини* відзначаються щорічним максимальним приростом вегетативної сфери за рахунок розвитку нових пагонів збагачення, рясним цвітінням і високою насінневою продуктивністю.

8. *Старі генеративні рослини* послаблюють процес пагоноутворення, різко знижують насінневу продуктивність. У них починаються процеси відмирання, які поступово переважають над процесами утворення нових пагонових структур.

9. *Сенильні рослини* відрізняються чітко вираженим процесом старіння. З'являються дрібні пагінці з листками ювенільного типу. Рослина з часом відмирає.

Протягом вегетаційного періоду 2017 року нами було вивчено чотири популяції *Thymus serpyllum* L. в умовах Ямпільського району Сумської області. Ці популяції зростають в різних рослинних умовах: в соснових лісах, на узліссях, луках. Результати оцінки

онтогенетичної структури ценопопуляцій цього виду засвідчили, що усі вони є неповними за наявністю рослин різних онтогенетичних станів. У складі більшості ценопопуляцій представлено рослини трьох – п'яти онтогенетичних станів. З'ясовано, що різноманітність онтогенетичних станів у складі популяцій даного виду залежить від загального проективного покриття ярусу трав та зімкнутості деревостану.

Отже, провідні ознаки популяцій *Thymus serpyllum* в умовах Ямпільського району Сумської області вказують на те, що загалом вони мають потенціал для сталого існування у регіоні. Однак, їхнє самопідтримання відбувається з різною успішністю, здебільшого ускладненим є формування популяцій під пологом соснового лісу (є неповними за наявністю рослин різних онтогенетичних станів). Найбільш повною онтогенетичною структурою вирізняються популяції, які зростають на луках.

Література

1. Кияк В. Г. Вікова й онтогенетична структура популяції у рослин – необхідність диференціації / В. Г. Кияк. // Вісник Львівського університету. – 2015. – №70. – С. 162–172.
2. Коровякова Т. О. Онтогенетична та віталітетна структури популяцій лучного різнотрав'я на заплавах луках р. Псел в умовах пасовищної дигресії / Т. О. 2. Коровякова. // Укр. ботан. журнал. – 2011. – №5. – С. 651–662.
3. Малиновський К. А. Структура популяцій. Онтогенез. Структура популяцій рідкісних видів флори Карпат / К. А. Малиновський, Й. В. Царик. // Наук. думка. – 1988. – С. 67–92.
4. Жукова Л. А. Онтогенетический атлас лекарственных растений: научное издание / Л. А. Жукова. – Йошкар - Ола: МарГУ, 2000. – 268 с. – (2).
5. Смирнова О. В. Объем счетной единицы при изучении ценопопуляций растений различных биоморф / О. В. Смирнова, Л. Б. Заугольнова // Ценопопуляции растений / О. В. Смирнова, Л. Б. Заугольнова., 1976. – С. 72–80.
6. Уранов А. А. Онтогенез и возрастной состав популяций / А. А. Уранов. // Наука. – 1967. – С. 3–8.